

Magyarország! Ne feledd halottaidat! Mint vádlók, élnek ők

Orbán Éva 2013.10.06, 10:50 [Nemzeti Hírháló](#)

Az aradi Golgota A fegyverletétel

1849. augusztus 10-én minisztertanácsi megbeszélésre hívták az Aradon táborozó Görgeyt, aki akkor még nem volt a magyar hadak fővezére. Kossuth és Görgey közt döntő megbeszélés zajlott, miközben Temesvár alatt Dembinszky és Bem döntő csatát vívtak az osztrák fősereggel. A csatát elvesztették.

1849. augusztus 11-én Aradon két kiáltványt tettek közszemlére. Az egyikben Kossuth Lajos tudatta a nemzettel, hogy a nemzet életének megmentése egyedül a hadsereg fővezéréből, Görgeytől várható, akinek a kormány átadta a legfőbb polgári és katonai hatalmat. "Az igazság és a kegyelem istene legyen a nemzettel!"- fejeződik be Kossuth kiáltványa. A másik hirdetményben Görgey tudatta mindenkivel, hogy a kormány lemondott, és minden hatalom az ő kezében összpontosul. Augusztus 12-én már egyeztetések folytak Világoson a Bohus kastélyban a cári hadi követtel a feltétel nélküli fegyverletételről, a fegyverletételt Görgey közölte a tábor tisztjeivel is.

Másnap 1849. augusztus 13-án Görgey táborkarával Rüdigerhez indult, hogy tájékoztassa a feltétel nélküli fegyverletétel elfogadásáról. Már naplemente volt, amikor Rüdiger megérkezett a két harcvonalba fölállított sereghez. Ellentmondás nem lehetett. A gyalogság gúlákba rakta fegyvereit, a huszárok leszálltak lovaikról, az ágyúk legénység nélkül egymás mellett sorakoztak. Az annyi küzdelmet, vereséget és győzelmet látott "Mária-zászlók" a lefegyverzett magyar csapatok előtt a földön heverték.

Ettől a pillanattól kezdve a magyar főszereg nem volt többé, foglyok lettek. A lefegyverzett legénységet a számukra kijelölt táborba kísérték. Görgeyt 13-án a kisjenei orosz főhadiszállásra kísérték, ide érkeztek meg másnap a tisztek is. Innen - a terv szerint - 15-én Nagyváradra, Paskievics orosz fővezér főhadiszállására kellett volna érkezniük. Görgeyt oda is kísérték, a tiszteket azonban Nagy-Szalontáról Sarkadra, majd Békés-Gyulára kísérték, és az összes tisztet átadták az osztrákoknak. Görgey példáját - más választás nem lévén - előbb-utóbb követte a többi hadtestparancsnok is. Damjanich is föltétel nélkül föladta az aradi várat a muszkáknak, akik kiszolgáltatták őket az osztrákoknak.

A beláthatatlan következményekkel járó fegyverletétel az egész nemzetet megrázta.

Utolsó napok az aradi várban

A világosi fegyverletétellel meghalt a szabadságharcunk. Gyuláról már a hatalmas gyászmenet indult, amikor a tiszteket az osztrákokhoz vitték, hogy átadják nekik. Aradon pedig már megtörtént a nagy temetkezés.

Az aradi vár Arad városától keletre a Maros folyó bal partján terül el. Három oldalról a folyó kanyarulata övezi. Akkoriban Magyarország egyik legerősebb vára volt. A vár déli oldalán lévő kazamatákba a világosi fegyverletétel után több száz foglyot börtönöztek be, közülük sokan rabságukat is itt töltötték le. Sok elítélt, vagy kegyelmet kapott halálraítélt, Kufsteinben és más császári börtönben raboskodott.

A 13 tábornok a vár közepén található négyszögletes emeletes épületbe, a főőrház négyszögbe került. Ezzel szemben volt a vár- és térparancsnokság, innen 50 lépésnyire a templom.

Mindegyiküket külön szobában helyezték el. A hatlépésnyi hosszú deszka padlózatú szobákban tábori ágy, egy szék, egy fiókos asztal (melyen ettek), egy kis asztal, melyen mosdótál s egy kancsó víz állott, valamint egy tükör volt. Szolgálatukra öt megbízható közlegényt rendeltek ki, akiknek kötelességük volt mindenről jelentést tenni a főporkolábnak, amit nekik a tábornokok esetleg mondtak.

A tábornokokat a hadbíróság szeptember 21-én és 26-án hallgatta ki, ahol példás méltósággal viselkedtek. Ernst hadbírósnak példás büntetést ígért, mivel a császárhoz hűtlenek lettek. Mindkét napon ítéletet hoztak.

21-én: Kiss Ernőt golyóra, Vécsey Károly grófot akasztófára ítélték. 26-án a többiek fölött ítéleztek. Schweidel József kivételével mindenkit akasztófára ítélték. Mind a 13 tábornokot felségárulásért ítélték el. A Haynauhoz eljuttatott kegyelmi kérvényeket elutasították. Mindössze annyi változás történt, hogy kegyelemből Dessewffy Aristid és Lázár Vilmos halálos ítéletét golyó általra változtatták.

1849. október 5-én 9 órakor a Haynau által megerősített hadbíróóság ítéletet felolvasták. Az elítéltek mellé lelkészeket rendeltek, és a várban rendkívüli intézkedések léptek életbe. Teljes készenlétet, kijárási tilalmat, megkettőzött őrséget rendeltek el. A másnap végrehajtandó halálos ítéletekhez negyed 6 órára a Wochez zászlóaljot rendeltek ki. A várban még a helyőrség is abban a hiszemben volt, hogy mindössze két személyt fognak kivégezni. Ennyi gyilkosságra senki sem gondolt, arról csak a hadbírák tudtak.

Október 5-én délután 2 órakor a minorita atyák megjelentek a várban, és az elítéltekhez vezették őket. Kivétel nélkül valamennyien levélírással foglalkoztak, hogy utolsó búcsút vegyenek szeretteiktől. A szobákban két ór volt, az asztalokon két-két égő gyertya között feszület adott néma, kísérteties, ünnepélyes légkört a sötét börtönszobáknak. Damjanich kivételével - akinek lábtörése ezt nem tette lehetővé - mindenki tábori ágyáról felugorva, az ajtóban fogadta a lelkészeket, akikkel több órás barátságos beszélgetést folytattak.

Damjanich János tábornok első kérdése Kossuthal volt kapcsolatos, de a pap nem tudott rá választ adni. "Csak legalább öt óvja meg Isten a mi sorsunktól, így legalább még marad némi remény, hogy hazánknak még egyszer fölvirrad!" "Ei vagyok készülve, lelkem tiszta s az Isten a tanúm, hogy amit tettem, nem magamért, hanem mint becsületes patrióta a hazáért s mindnyájunkért tettem. Elvakítottak, megcsaltak benneteket. Bocsássa meg nektek az Isten!" Nemsokára őt is meglátogatták a minoriták, akiket lelkesülten fogadott, Kossuthról, Klapkáról, Bemről és a haza sorsáról beszélgettek egyfolytában.

Nagy-Sándor József tábornok lángoló gyűlölettel nyilatkozott Görgey eljárásáról és az osztrákokról. "Eleget figyelmeztettem Kossuthot, fájdalom ő nem hitt nekem, míg ideje volt..."

Leiningen-Westerburg Károly gróf, tábornok szeretett feleségéről, rokonairól beszélgetett a lelkésszel, és németül a következőt is mondta: "Százszor inkább csatában elesni, mint egy percig osztrák fogolynak lenni!"

Vécsey Károly gróf, tábornok imádott feleségéről és egészségi állapotáról beszélgetett többnyire, és megjegyezte: "hogy inkább meghalni akarok, mint e helyen egy esztendeig ülni".

Lázár Vilmos tábornok is gyöngéden, szeretettel leginkább feleségéről és gyermekeiről beszélgetett, és több tábornok-társa felől tudakozódott.

Lahner György és Pöltenberg Ernő tábornokok utolsó gondolatai a családjukhoz szóltak.

Knézich Károly tábornok volt talán a legkomorabb, alig szólt. Imádkozott.

Török Ignác tábornok saját, várerődítményekről szóló munkáját olvasta németül. A lelki atyától Komárom sorsa felől érdeklődött. De mivel a minorita-anya nem tudta, hogy előző nap már letették a fegyvert, csak annyit mondott, hogy ők is letenni készülnek a fegyvert. Török Ignác felsóhajtott, és megjegyezte: "Hát hiába erősítettem meg úgy!"

Kiss Ernő tábornok volt a legkevésbé nyomott hangulatban. Utolsó kívánságai közt az szerepelt, hogy "csak legalább egy csatában vezényelhetne még..". Ő is Kossuth sorsáról tudakozódott.

Schweidel József tábornok könnyezve, öleléssel fogadta Bardócz-atyát. Elmondta, mint rendelé a bécsi főhaditanács Budára, hogy harcoljon Jellasics serege ellen. Pesten letette az esküt a magyar kormányra katonáival együtt, és mint igaz, hű, magyar hazafi harcolt az esküjéhez és a magyar nemzethez híven. Ártatlannak tartotta magát. Aggodalommal töltötte le, hogy fia, aki kapitányként harcolt, szintén az ő sorsára jut majd, és így feleségének és gyermekeinek nem marad támasza. Fia tőle nem messze volt bebörtönözve, de nem kapott engedélyt, hogy elbúcsúzhasson tőle. Nála lévő pénzét - miután a pap az örököt kiküldte - átadta a papnak, aki azt a későbbiekben eljuttatta a családjának.

Aulich Lajos tábornok a gyertyaláng mellett Horatiust olvasott. Hallgatag volt, ítéletével nem foglalkozott. Amikor lelkész-vendégét meg akarta kínálni szivarral, látta, hogy mindössze egy szivarja maradt. "Sajnálom, ezzel meg nem kínálhatom, kell a reggeli útra."

Már délután 5 óra volt, amikor a lelkészek elvégezték a lelki gyakorlatokat. Mindannyian áhítattal imádkoztak, és arra kérték a papokat, hogy másnap reggel amennyire lehetséges korán jöjjenek. A papok Howiger várparancsnoknál jelentkeztek, aki frivol hangon érdeklődött, a "pacienseikről", majd tréfálkozva megjegyezte, már csak egy alkalom van hátra.

Ezt követően Damjanich, Lahner, és Vécsey tábornokok feleségeinek megengedték, hogy férjeiket meglátogathassák. Ekkor tudták meg a szerencsétlen asszonyok, hogy utoljára láthatják férjeiket, mert másnap kivégzik őket.

A tragikus hajnal

Éjjel két óra tájt a lelkészek visszaindultak a várba, nem tudtak aludni, nehogy elkéssenek. Sietségük másik oka az volt, hogy a tábornokok közül többen is arra kérték őket, hogy szeretteikhez juttassák el leveleiket és emléktárgyaikat. Hűvös éj volt, a hold világított a sötét úton. Összeszorult szívvel mentek át a Maros hídján, és azon gondolkodtak, hogy amikor visszafelé jönnek majd, a magyar nemzet legjobbjait már gyalázatos halállal megfosztották életüktől. A várkapuhoz érve egyikük öklével háromszor zörgetett. A csikorgó kapu kitért, ők előmutatták engedélyeiket és nehéz szívvel elindultak az áldozatokhoz.

Winkler Bruno minorita Lázár Vilmost és Nagy Józsefet, Sujánszky minorita: Pöltenberget és Aulichot, Bardócz Sándor minorita: Schweidelt és Törököt, Pléva Balázs minorita: Lahner és Knézichet, Marchot Eduard szent-Ferenczi áldozár: Kiss Ernőt és Vécseyt, Baló Béni helvét lelkész: gróf Leiningent és Dessewffyt, Szombathy Balázs görög keleti lelkész Damjanichot voltak hivatva az utolsó útra lelkileg felkészíteni.

Damjanichnál volt hajnali négy óra körül a brünni hóhér, akivel a tábornok kivégzése előtt beszélni akart, amikor még megkereste Sujánszkyt, akivel utoljára még politikáról, Kossuthról, és indulatosan Görgéről beszélgettek. "Görgy gyalázatosan megcsalt bennünket, ő csak a maga élete biztosításáról gondoskodott, bennünket cserben hagyott! Leginkább vitéz bajtársaimnak sorsa szomorít engem... nem félek a haláltól - hisz ezerszer néztem én a szemébe; ámde mégis fáj, hogy felső helyről azon kegyelmet sem nyerhetők, miszerint katonához illőleg - golyó által végeztessenek ki."

A tábornokok közül senki sem aludt ezen az éjjelen. Az üdvözlések után a szokásos vallási szertartásokat megkezdték. Majd az ég Urához imádkoztak összekulcsolt kézzel a halni készülő, - ha nemzetiségüket tekintve nem is mind-, de szívükben kivétel nélkül magyar tábornokok. Sujánszky minorita a későbbiekben elmondta, hogy "valami oly szellemi s földöntúli kifejezés volt az összekulcsolt kezekkel imádkozó tábornokok szemében, hogy ő teljesen feledvén állását s kötelmeit, szenteket hitt maga előtt látni, és zokogva hozzájuk imádkozott."

A tábornokok átadták a lelkészeknek a búcsú-leveleiket és emléktárgyaikat, hogy azokat juttassák el szeretteikhez.

A kivégzés

1849. október 6-a szombatra esett. Kődös reggel volt. Sötét, sűrű felhők borították be az eget. Seholy egyetlen halvány napsugár. Negyed 6 órakor dobpergés és tompa moraj között állt fel a kivégzéshez a Wochner-ezred egyik zászlóaljja. A várban fogva tartott több, mint hatszáz fogoly a cellájába zárva ki sem mozdulhatott. A bástyákra ágyúkat vontattak fel, mellettük égő kanóccokkal a tüzérek várakoztak.

Fél 6-kor a főporkoláb két alfoglár kíséretében kivezette a négy golyó általi halálra ítélt tábornokot: Kiss Ernőt, Lázár Vilmost, Dessewffy Aristidet és Schweidel Józsefet. Szemtanuk szerint, amikor kijövet megpillantották egymást, kezet szorítottak egymással, de a megindultságtól szólni nem tudtak, az égre néztek. Egy-egy lelkész vezette őket karonfogva. Mind a négy tábornokon fekete attila, hófehér ing, fekete nadrág és kesztyű volt. A zászlóalj ketté vált és a négy halálraítélt hőst két oldalt körbefogva kísérték a vesztőhelyre. Amikor oda értek, a nyolc-nyolc katona elvált a tábornokoktól, és velük szemben felsorakozott zászlóaljhoz csatlakozott. A négy tábornok a lelkészekkel imádkozott, majd a hadbíró felolvasta az ítéletet. A lelkészek visszavonultak. Felhangzott a parancsszó. A négy tábornokot a zászlóaljtól 15, egymástól 5-5 lépésre állították, attilájukat és mellényüket levették, szemüket fehér zsebkendővel bekötötték. A tábornokok térdre ereszkedtek. A sorból 12 katona kivált, 3-3 a tábornokok előtt megállt, majd amikor a parancsnok kardjával jelt adott, eldőrdültek a lövések. Hárman azonnal meghaltak. Kiss Ernő mozdulatlanul térdelve maradt, mert csak a vállán érte a lövés. Erre három közlegény odarohant, és közvetlen közletről agyonlőtte. Schweidel kezében feszülettel halt meg. Kiss Ernő utolsó szavai a következők voltak: "Szegény hazám! Vége mindennek! Isten büntesse meg hóhéraikat!" Lázár a lelkészt arra kérte, ha a lövés nem ölné meg azonnal, ne engedjék kiöltödni. Utolsó szavai: "Istenem! Nőm és három gyermekem." - voltak. Dessewffy utolsó szavával is azt kérte, hogy levelét feleségéhez juttassák el.

Ezalatt a porkoláb, az alfoglár és brünni hóhér szilvapálínkát iszogatót a foglyok szomszédságában lévő szobában.

Hat óra volt, amikor a zászlóalj a négy tábornok holtteste mellett két őrt hátra hagyva visszaindult a többi, kilenc áldozatért. Arcukon meglátszott az itt eltöltött négy hét. Mindegyikük lábán és egyik kezén bilincs volt. Elsőnek Nagy-Sándor József ért ki, utolsóként látörése miatt Damjanich érkezett. A nyolc tábornok hozzá, a legnagyobbhoz közeledett. Damjanichot egy paraszt-szekérral vitték a kivégzőhelyre, de arra felsegíteni a parancsnok csak a hóhértól engedte, aki Damjanich kérésére mellé ült a szekérra. Az odarendelt magyar parasztember sírva hajtotta lovait az akasztófákhoz. A menet elindult, az elítéltek két oldalán 20-20 közlegény képezte a korlátot. A tábornokok hat sorban kettesével, közöttük egy-egy lelkéssel egymás mögött haladtak, mögöttük döcögött a szekér Damjanichcsal és a díszbeöltözött bakóval. Negyedórai út után megérkeztek a durván faragott 8 lábnyi facölöpökhöz, a kivégző helyre. Amikor Vécsey, aki életében csak két-oszlopú akasztófát látott, megütközött, hogy ilyen akasztófát ácsoltak számukra. Az egyik lelkész a megindulástól zokogni kezdett. Damjanich egész úton utolsó szivarját szívta.

Az oszlopok előtt 12 lépésre állt meg a katonaság, és háromszöget alkotott, és így a lelkészek és elítéltek középre kerültek. A kilenc oszlop 3-3 lépésnyi távolságra volt egymástól felállítva. Alattuk számolyszerű kis emelvény, melyet az adott pillanatban kirúgtak az akasztott alól. A híd mindkét oldalán lovas őrk vigyáztak Új-Arad felé pedig egy dragonyos osztály volt felállítva, hogy senki ne juthasson át. Mégis 50-60 embernek sikerült a hely közelébe jutnia.

Leiningen gróf kérésére együtt imádkoztak, majd fél 7-kor felolvasták a halálos ítéleteket. "A leggyalázatosabb koholmányok"- jegyezte meg Damjanich. Vécsey Sujánszky lelkészhez lépett, s arra kérte, szóljon az érdekükben a bakónak, hogy emberségesen bánjon velük. Majd az előírásoknak megfelelően a porkoláb Tichy vezénylő őrnagy elé lépett, és az elítéltek számára háromszor kegyelmet kért. A válasz mindhárom esetben: "Istennél a kegyelem!"- volt. Ezt követően a porkoláb tisztelgett, majd az elítéltekhez lépett, és mindegyiket az osztrák hadseregben betöltött tisztségén szólította meg. Elővette kulcsait, hogy a tábornokokat sorban megszabadítsa bilincseiktől és a hóhér rendelkezésére bocsássa őket.

A tábornokok akasztása

Először Pöltenberghez lépett, aki egy perc halasztást kért, a kocsin ülő Damjanichhoz lép, megszorítja a kezét, mire Damjanich lehajol hozzá, és "Isten áldjon meg barátom!" üdvözléssel megcsókolja. Erre Pöltenberg minden tábornok társát és a lelkészeket megcsókolta, amit azok könnyes szemekkel viszonzottak. Visszatérve a bakóhoz, az, arra szólítja fel, hogy kösse ki nyakkendőjét, és mellénye felső részét is gombolja ki, és lépjen fel a bitófa alatti emelvényre. Még egy utolsó Isten hozzádot int, majd megkötözik a kezét, nyakába ujjnyi vastagságú kötelet tesznek. Pöltenberg balkarjával arcát elfedte, és egy perc múlva már hősi halottunk lett. A második áldozat Török Ignác tábornok. Ő ugyanúgy búcsúzott társaitól, és a többiek is, mint Pöltenberg. Minden akasztás előtt ugyanaz a ceremónia ismétlődött. Sorrendben Lahner György, Knézich Károly tábornokok következtek. Nagy-Sándor József tábornok ötödikként leírhatatlan büszkeséggel lépett az akasztófa alá. Már nyakában volt a kötél, amikor utolsó erejével kiáltotta: "Éljen a haza!" . Gróf Leiningen-Westerburg térdre ereszkedve még utolsó búcsúszavakat írt feleségének, akitől olyan levelet kapott, melyben kegyelemről biztosították. "Négyen már függnek előttem... mindennek vége van... Isten veled!..." Mindössze 30 éves volt. Ő volt az egyetlen, aki honvéd egyenruhában jelent meg a kivégzésén. Tichy őrnagytól engedélyt kért, hogy a katonasághoz néhány szót intézhessen. Miután megkapta, délcegen a honvéd-tábornoki egyenruhájában előre lépett, és németül szólt a katonasághoz arról, hogy a róla terjesztett rágalom, miszerint Buda ostrománál orozva osztrák tiszteket megölt volna nem igaz, de bebörtönzése nem tette lehetővé, hogy a rágalmakat megcáfolhassa. Isten ítélőszéke elé kerülve mindezeket rágalomnak vallja. Majd kezét szorít társaival, s a hóhért kézen fogva a bitófa felé lép. Nyakán a kötél, amikor a következő szavakkal búcsúzik: "Isten veletek bajtársak! Nemsokára egy más, igazabb bíró előtt fogunk állani, ki igazságosabban fog felettünk ítélni!" Damjanich e közben Sujánszky minoritát azzal vigasztalta, hogy Krisztus is az igazságért feszített meg. Aulich Lajosra hetedikként került sor. Nyolcadiknak a legnagyobb következik. Damjanich tábornok a magyar hadsereg bálványja, és a csatákban az ellenség réme volt. A porkoláb, amikor megáll előtte, tiszteleg s így mondja: " Ich bitte Herr Hauptmann!" A hős tábornok, akinek annyi győzelmet köszönhattünk megvető tekintettel válaszol a címre, és a lelkészekhez fordulva így szól: "Az gondoltam már, hogy én leszek az utolsó, ki a csatában mindig első voltam." Leoldott fekete nyakkendőjét Sujánszkyval küldi szeretett Emiliájának utolsó emlékül. Könnyező papok emelik le a szekérről. Két mankója segítségével indul a bitófa felé. Szürke kabát, barna nadrág, sárga házcipő az öltözéke. Egy pillanatra megállt. Rendkívüli hatást tett mindaz, ami lényéből sugárzott, még az ott fölállított osztrák katonaságra is. Osztrák tisztek és közlegények között többek szemében könnyek csillogtak. Még a vezénylő őrnagy is hátrébb vonult lovával. A lelkész az akasztófaig kísért. Damjanich homlokon csókolta, majd az emelvényre lépett. Amikor a hóhér nyakára teszi a kötelet, figyelmezteti: "Kérem, vigyázzon a szakállamra, össze ne kuszálja, mindig kedves volt előttem". Utolsó leheletével mondja: Édes Emiliám! Éljen a haza!" És szíve megszűnt dobogni.

Gróf Vécsey Károly volt az utolsó, akinek még az a szomorú sors is kijutott, hogy végig kellett néznie tábornoktársai akasztását. Szándékosan akasztották utolsó, mivel nagyon haragudtak rá a temesvári ostromzár és a délvidéki hadsereg magyar részen való megtartása miatt. Az akasztást követően a szíve még egy percig dobogott.

A kilenc hős tábornokot, a magyar szabadság vértanúit estig nem vették le az akasztófáról. A látvány számos tisztet és közlegényt kiborított. A bakó dolga végezte után félrevonult. Az őrnagy imát vezényelt, majd beszédet mondott, melyben feltétlen engedelmességre szólított, majd néhány ór hátra hagyásával a katonaság visszavonult. A lelkészek letérdeltek a bitófák elé, és a halottak lelki üdvéért hosszan imádkoztak. Az akasztófák alatt aradi paraszttal gödröt ásattak, és este a hőseinket "eltakarították". Este nyolc órára a közlekedést helyreállították, és a nép tömegegesen megindult a magyar Golgotához. Mindenki sírt, aki az oszlopokon függő hősöket látta. 1849. október 6-a, azóta gyásznapi a magyar történelemben.

A vár egyik tisztje Vécsey Károlynéhoz egy föliratot juttatott el. Ebben az írásban a szavak kezdőbetűi a 13 aradi vértanú nevének kezdőbetűit adják vissza. A német szöveg így szól:

Pannonia! Vergiss Deine Todten Nicht, Als Klager Leben Sie.

Magyar fordítása:

Magyarország! Ne feledd halottaidat, mint vádlók élnek ők.

Ezen a napon, este 5 óra után a pesti "újjépület"-nek nevezett kaszánya mögött - mivel az akasztás akadályokba ütközött - golyó általi halállal végezték ki gróf Batthyány Lajost, az első független magyar miniszterelnököt.

Azóta 161 esztendő telt el. Harcok és küzdelmek közepette él emlékü. Arad közterén szobor áll emlékükre. Október 6-a nemzeti gyásznapi, melyről az iskolákban megemlékeznek. Azonban a 13 hős tábornok hivatalos rehabilitálása a mai napig nem történt meg. De ez, soha sem befolyásolta a köztudatot. Ők a magyar nép szívében hősök, vértanúk voltak mindig, és azok is maradnak. Az aradi tizenhármak a nemzet szabadságharcának legnagyobbjai, akiknek gyalázatosan kiontott élete a Habsburg házat terheli, amit soha nem lehet jóvátenni, és amit nem szabad soha elfelejtenünk.

Orbán Éva

Szent László Király Alapítvány
A Szellemi és erkölcsi megújulásért

Megjelent a KAPU szeptemberi számában